

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Лесніченко Ніни Павлівни

«Гендерні особливості тілесного локусу контролю в юнацькому віці»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеню

доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дослідження.

Дисертаційне дослідження Н.П. Лесніченко присвячене вивченню гендерної специфіки та типологічних особливостей такого відносного нового поняття в науці як тілесний локус контролю. Тема дисертації повністю відповідає викликам сучасності, оскільки тенденції розвитку особистості в сучасному технологізованому світі сприяють посиленому розвитку розумових здібностей, натомість тілесна активність, усвідомлення власної тілесності та потреб тіла часто ігноруються, з'являються психосоматичні симптоми, що є наслідком дифузності тілесного Я, тілесної екстернальності, дисгармонійного ставлення до власного тіла.

Дисертантка у своїй роботі досліджує низку чинників, що впливають на становлення тілесної інтернальності молоді та методи й способи її розвитку засобами психологічного тренінгу. У роботі ґрунтовно досліджено вплив таких чинників на розвиток особистості у сфері тілесного функціонування, як оптимізм, життєстійкість, копінг-стратегії, навчальна саморегуляція, що також є актуальним напрямом наукових розвідок у сучасній психології.

Міра обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертаційної роботи Н.П. Лесніченко «Гендерні особливості тілесного локусу контролю в юнацькому віці», підтверджує, що в ній вперше визначено психологічні предиктори тілесного інтелекту особистості в юнацькому віці, виявлено типологічні особливості тілесного локусу контролю, що відбивають різне співвідношення параметрів інтернальності у

сфері здоров'я та хвороби, краси та зовнішності, харчової поведінки, сексу і фізичної активності та спорту. Наукова новизна одержаних у дисертації результатів визначається тим, що розширено уявлення про тілесність чоловіків та жінок через встановлення зв'язку тілесного локусу контролю із гендерною ідентичністю та статеворольовим симптомокомплексом особистості; про психоемоційні стани особистості в умовах пандемії COVID-19 в залежності від особливостей тілесного локусу контролю молоді.

Дисертаційне дослідження містить вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури та додатки. Дослідження написано літературною науковою мовою. Матеріал викладено логічно і послідовно. Міра обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в даній роботі – висока і відповідає тому рівню, який задається в сучасних українських дисертаціях.

Дисертанткою проаналізовано достатню кількість нових і класичних першоджерел з проблеми. Застосовані авторкою методи дослідження відповідають його предмету, меті та завданням. Дослідницька вибірка репрезентативна. Математико-статистична обробка результатів цілком коректна і відповідає теоретичним засадам дослідження.

Необхідно відмітити, що дисертаційне дослідження Н.П. Лесніченко має високу практичну значущість, яка полягає у створенні методики тестування тілесного локусу контролю та опитувальника «Саморегуляція здорового способу життя та піклування за тілом», а також у створенні розвивальної програми, що може використовуватися психологами, тренерами особистісного розвитку, викладачами, працівниками соціальної сфери у цілеспрямованих впливах щодо розвитку тілесності людини юнацького віку. Це також підтверджується представленими актами впровадження результатів дослідження. Як свідчать одержані дисертанткою дані, учасники тренінгової програми стали більш спроможними до саморегуляції тілесного Я, набули ознак кращого ставлення до власної тілесності і особистості в цілому, відповідального ставлення до власного здоров'я та харчування.

Об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження логічно узгоджені між собою. Надійність і вірогідність отриманих наукових результатів підтверджується методологічним обґрунтуванням вихідних принципів дисертаційної роботи, єдністю і логічністю всіх етапів дослідження, його організаційною цілісністю та чіткістю концептуальних засад, поєднанням статистичних методів і способів їх якісної психологічної інтерпретації.

У теоретичному розділі роботи авторкою представлено детальний аналіз існуючих психологічних досліджень у сфері тілесності та узагальнено бачення сучасною психологічною наукою природи тілесного локусу контролю. Авторкою було концептуалізовано феномен тілесного локусу контролю, який розглядається к більш-менш усвідомленою спрямованістю особистості на інтерпретацію стану тілесного Я й тілесних відчуттів, зокрема мотивуючи цей стан зовнішніми (екстернальний тип) чи внутрішніми каузальними зв'язками (інтернальний тип). Показано важливість вивчення тілесного локусу контролю в юнацькому віці.

У другому розділі дисертанткою проведено методологічний аналіз проблеми психодіагностики тілесності, представлено результати апробації авторських методик, подано результати емпіричного дослідження проявів тілесного локусу контролю, його зв'язку із гендерними рисами особистості у юнаків та юнок, проаналізовано психологічні предиктори розвитку тілесної інтернальності у юнацькому віці. Заслуговує на схвалення деталізованість вивчення ролі статево-рольової моделі структурної організації особистості та гендерної ідентичності у юнаків та юнок у становленні їх тілесної інтернальності.

У третьому розділі міститься аналіз показників апробації програми розвитку тілесної інтернальності. Проаналізовано наявні теоретико-методичні розробки з розвитку тілесної інтернальності молоді, описано авторську програму. У цьому ж розділі подано аналіз результатів апробації комплексної програми розвитку тілесного інтелекту особистості, що засвідчили її ефективність. Проведена тренінгова робота позитивно вплинула на динаміку

показників тілесної інтернальності, про що свідчать дані, представлені в таблицях та рисунках.

Матеріал дисертації добре структурований, а результати і виявлені закономірності детально проаналізовані. Основні результати дослідження відображені у достатній кількості фахових публікацій з психології та тезах доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Дисертація та анотація до неї оформлені відповідно до вимог МОН України. Високо оцінюючи теоретико-методологічний і методичний рівень проведеного дослідження, необхідно відзначити **зауваження та побажання** щодо деяких аспектів роботи:

1. Дослідження виграло б якби авторкою було показано специфіку тілесного локусу контролю у юнацькому віці у порівнянні з іншими віковими періодами розвитку особистості.

2. Авторкою показано відмінності в розвитку тілесної інтернальності у курців та некурців, а також у залежності від міри та регулярності фізичної активності юнаків та юнок. Разом з цим, було б логічним якби авторкою в оцінці тілесного локусу контролю також було враховано такі незалежні змінні, як міра дотримання збалансованого харчування та прихильності здоровому способу життя взагалі.

3. У моделі формування тілесної інтернальності, наведеної авторкою у параграфі 3.1. зазначаються такі складові, як саногенне мислення, самоконтроль, самокритичність, адекватна самооцінка, саморегуляція та рефлексивність, що мають статус регулятивних чинників розвитку тілесності. Цілком погоджуючись із переліком цих чинників, хотілось би зазначити, що робота виграла б якби їх позитивний вплив був окремо емпірично доведений засобами регресійного аналізу в якості виокремленої групи регулятивних предикторів.

4. Дослідження виглядало би більш повним, якщо б авторка, разом із демонстрацією позитивної динаміки показників тілесного локусу контролю, показала вплив тренінгової програми на показники ставлення молоді до

власного здоров'я та власного тіла.

Відмічені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи Н.П. Лесніченко. Висновки дисертації відповідають меті і завданням дослідження. Загалом робота оформлена згідно формальних вимог МОН до кандидатських дисертацій. Таким чином, на захист представлена самостійна, завершена, цілісна науково-дослідна робота з актуальної проблеми в галузі психології особистості.

Усе викладене вище надає підстави для висновку про те, що кваліфікаційна наукова праця (дисертація) «Гендерні особливості тілесного локусу контролю в юнацькому віці» відповідає пунктам 10-12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 «Про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами), а її авторка – Лесніченко Ніна Павлівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія.

Офіційний опонент –

доктор психологічних наук, професор,
директор Українського НМЦ
практичної психології
і соціальної роботи НАПН України

29.11.2021

Віталій Панок